

Portrettintervju i UKE-Adressa, lørdag 21. januar 1995.

Som en stor, ferm all-moder står Margot Tønseth midt i unge-mylderet i korridoren på Kalvskinnet skole. I en kakofoni av gnistrende farger på bevernylon-dresser og strikkeluer og med ansiktshud skiftende fra svart, til brunt, gult og hvitt bytter de seg rundt henne, og ber om oppmerksomhet på mange språk.

DEN GODE MOR

Tekst: Johan O. Jensen, Foto: Ivar Mølksnes

Margot Tønseth er rektor på "Birralee", den internasjonale skolen i Trondheim, men småtassene rundt henne ser tydeligvis like mye på henne som reserve-mor og venn. Unger har vært hennes liv fra hun som nyutdannet lærer underviste på en liten skole langt ute i den australske "bushen" mens hun gikk barbeint gjennom morgenduggen på jobb hver morgen og plukket sopp til middagen på veien hjem. Overgangen var brutal til en slum-skole i London. Der hersket jungelens lov, men hun skjønnte at seieren var inne da klassens "versting" reiste seg i det drønnende bråket og brølte: "Hold kjeft, hun er OK". Pendelen svingte til den andre ytterligheten da hun igjen endte i en landsens idyll, denne gang i Skottland. Her møtte hun tannlegestudent Kåre Tønseth fra Trondheim, og bestemt som hun er i alle livets forhold, sto det raskt klart for henne at ham ville hun gifte seg med.

Som grønnsak i Balsfjord

Dermed var det også foreløpig slutt på lærerkarrieren. Snart satt hun i Balsfjord som ung husmor med små barn i et land hvor hun ikke berbersket språket. Jeg følte meg som en grønnsak. Dette var på 60-tallet, og bare legen og dyrlegen i bygda kunne engelsk, minnes Margot med sin modne latter. Men det var også en nyttig erfaring. Nå vet jeg hvordan det er å være språkløs, å ikke kunne kommunisere med omgivelsene, slik mange av våre elever ikke kan når de nettopp er kommet til Norge. Det gir en enorm ensomhetsfølelse. I 1973 da Margot Tønseth hadde bodd i Norge i ti år, gikk hun i gang med sin internasjonale skole godt oppmuntret av daværende skolesinspektør Arvid Lie. For den internasjonale arbeidskraftens skyld og med tanke på NTH og SINTEF, innså også han at Trondheim trengte en slik skole.

Praktisk anlagt

På australsk, landsens vis brettet Margot Tønseth opp ermene og gikk i gang. Min far var verktøymaker. Jeg har arvet mye av hans praktiske tenkemåte, og ser meg alltid om etter hva slags "verktøy" jeg trenger for å komme videre. "Birralee" er blitt en stor butikk etterhvert med 134 elever og over 30 ansatte, de fleste riktignok som deltidsansatte timelærere. Margot Tønseth underviser derfor ikke så mye som før, men noen tusen har sittet under hennes kateter i løpet av disse årene. Tenker hun noen gang over den makt over sinnene som en lærer har? Det har hun tenkt mye på, særlig på alle småtassene som kommer der med alle sine forventninger. Det første møtet kan være helt avgjørende. Da har læreren makt til enten å åpne opp eller lukke til. Det er hennes credo som lærer; å åpne barnesinnen for kunnskapene og lærdommens spennende verden.

Femåringer på skole

Hennes skole, som bygger på det britiske systemet, tar imot ungene tre år før den norske skolen gjør det, skjønt nå krymper det med et år etter at 6-årstrinnet innføres også hos oss. Så små barn er skjøre planter som må behandles med forsiktighet. British School, som skolen opprinnelig het, holdt de to første årene til på Lilleby. Birralee er de australske urinnvånerens ord for "et sted for barn". I dag deler "Birralee" skolegård og bygning med Kalvskinnet skoles 190 elever, og det går utmerket og virker bare gjensidig stimulerende, forsikrer de to rektorene. Med entusiasme og friskt driv rundt de romslige kappeskjørtene tar Margot Tønseth oss med gjennom klasserommene. I en gruppe voksne mennesker er det mange typer intelligens, mange forskjellige egenskaper er representert, men de kan likevel samarbeide. Det er også utgangspunktet for undervisningen på "Birralee". I hvert klasserom skal det være syv "elementer"; en rolig krok med bøker for den rolige, en fantasi-avdeling med muligheter for f.eks. rollespill, en praktisk del for den praktiske, en kreativ bit, en liten krok for den som vil arbeide med noe bestemt, osv. "Alt" finnes i Margots rom i rommene; fra PC'er og fantasi-kostymer til leker og vanlig tavle med kritt.

Oppvokst i "bushen"

Siden rusler hun over skolegården i snøværet med et dronningslep av unger etter seg, og det er tid for en tenksom liten stund i kontoret i den lille murbygningen på andre siden. Hun henter frem bildet av den øde farmen i New South Wales der hun tilbrakte sine første barneår. Fikk de besøk, materialiserte det seg først som en støvsky i det fjerne. Mor hadde tid til både å koke kaffe og kanskje bake en kake før gjestene sto i døra, ler hun. Da krigen kom, forlot de den tungdrevne

farmen og flyttet til Melbourne som moren opprinnelig kom fra. Rustningsindustrien trengte verktøymakere, men Margot trivdes aldri særlig godt i den store byen. Somrene på onkelens avsidesliggende farm og det frie, fine arbeidslivet der, ble pustehullene i hennes liv.

Fremmed fugl

Selv etter alle disse årene kan hun føle seg som en fremmed fugl i det norske, da kan det kjennes som et stort sug etter de store avstandene og den øde naturen. Men det kan umulig være det du savner mest i Norge? Nordmenn flest vet ikke mye om Australia. Mange forestiller seg dette enorme kontinentet som en litt annenrangs europeisk by. Og når nordmenn tenker natur, tenker de ofte på fjell. Jeg savner den store, åpne himmelvelvingen og stjernehimmlen som er veldig nær og klar. Når jeg skal kompensere for det, reiser jeg på hytta i Hessdalen; alene. Margot tar oss opp til villaen i Breisynveien som lever opp til de panoramaforventningene som gatenavnet gir. Her er det rådyr i hagen og fugleliv og snødryss fra alle trær, men på alle måter meget langt til den australske "bushen" med tornende sommervarme og kaninjakt fra åpne lasteplan.

Ville bli lege

I bilen oppover snakker vi mye om Australia, og hennes og Kåres hyppige reiser dit gjennom alle årene. Hun savner sin store familie, men enda mer sin far som døde sist sommer. Jeg var veldig knyttet til ham, sier hun. Margot ville gjøre noe for menneskene. Hun ville bli lege, men fikk ikke det statsstipendiet hun var avhengig av. Vi var ikke særlig velholdne, og foreldrene mine hadde ikke råd til selv å betale utdannelsen til meg og min bror. Min far sa at jeg kunne gjøre mer for menneskene ved å bli lærer. Så søkte jeg et "scholarship" for å utdanne meg som lærer, og fikk det. Det har hun aldri angret, heller ikke at hun som den første på fire generasjoner reiste til England; det landet som hennes bestemor, født i Australia, omtalte som "home".

Sammenhengen i livet

Margot Tønseth ser sammenhengene mellom generasjoner. At hun selv har tre barn og tre barnebarn betyr mye for henne. Hun peker på et maleri av et staselig, borgerlig ektepar som kommer vandrende nedover Steinberget i Trondheim. Det er hennes manns bestefar og bestemor. Hun ser symbolikk i det. Generasjonene skifter. Man ser det klarere dess eldre man blir. Livet er så kort. For meg er det viktig å gjøre mest mulig for flest mulig den stund man lever. Det er et credo formet rundt hennes kristne livssyn. Også kirken er hun i stand til å se som et verktøy; et verktøy for det søkende menneske, som hun sier. Men blir ikke et så ideelt mål en veldig krevende bør å bære? Mange av foreldrene mener du er for snill, at du ikke har evnen til å si nei. Men det sies også at du kan bli veldig sint? Hun ler hjertelig over kaffebordet dekket på britisk vis med "scones" og syltetøy. Hun peker et stykke opp på veggen: Ser du den sprekken som går langsetter over døren der? Det er ikke rent få ganger jeg har slått med døren de 21 årene vi har bodd her, og jeg slår hardt! Det er helst en eller annen form for urettferdighet, noe jeg leser i avisen eller hører om i radio, som utløser temperamentet.

Viser at jeg er sint

Unger kan hun også bli sinte på. Mobbing er det verste jeg vet. Da legger jeg vekt på å vise ungene at jeg er sint, med andre ord at jeg bryr meg. Barn skal omgis av rammer, ikke bare av vegger som utvider seg etter behov. Margot Tønseth er en internasjonalt. Den internasjonale kvinneorganisasjonen Zonta, en kvinnelig pendant til mennenes Rotary, er henne store interesse utenfor Birraleen. Hun ser det slik at også hennes bedrift trenger internasjonal kontakt, akkurat slik rotarianerne ser det. Men hun er pessimist når det gjelder å ta ansvar i ledende posisjoner: Kvinner er stort sett ikke oppdratt til å ta slikt ansvar og viker unna. Det er synd. For fem år siden fikk hun en internasjonal anerkjennelse i form av Albert Einstein-prisen for mellommenneskelig arbeid for fred. Hennes innsats og skolen i Trondheim var blitt lagt merke til. Det er ikke ofte en kvinnes arbeid med barn blir hedret på den måten. Da var hun invitert til Malta sammen med et femtital andre kandidater til prisen. Hun var eneste kvinne og eneste lærer i forsamlingen av menn.

Laksefiskeren Margot

Hun har gitt seg syv år til som rektor på "Birraleen". Hva gjør hun etter det? Holder helsa, vil hun sikkert fortsatt bli å finne ved Stjørdalselva en uke hver sommer. Da står Kåre langt ute i vannet i digre vadere og fisker med flue, mens Margot står på bredden i joggesko og kaster med sluk. Men det blir fisk av det siste også. Den største hun har tatt var på 9,2 kilo, men på sportsfiskervis har hun mistet en "som var minst femten"! Sikkert vil hun også fortsette med sin andre store hobby; å tegne og å male. På veggen henger et annet bilde, ikke av henne, for de er bare for "innvortes bruk", men av Åse Frøyshov. Det bærer tittelen "Hjertets lengsel" og er et moderne bilde i rødt og svart. Men ser vi det ikke, spør Margot lett undrende, ser vi ikke at det røde ligner Australia? Akkurat, nå ser også vi det, fjerne geografitimers omriss av et helt kontinentet flimrer forbi. Jo visst, "Hjertets lengsel" er hva det handler om . . .